

3.ÜNİTE

İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER HARİTAYI TANIYORUM

HARİTA: Yeryüzünün tamamının ya da bir bölümünün **Kuşbakışı** görünümünün belli oranda **küçültülerek** bir **düzleme** aktarılmasına **Harita** denir.

Bir çizimin harita olabilmesi için

- **Kuşbakışı** görünümle çizilmeli
- Bir **düzleme** (kağıda,duvara...) aktarılmalı.
- Belirli bir oranda **küçültülerek** (**ölçek**) çizilmelidir.

Ölçek kullanılmayan kabataslak çizimlere **kroki** denir.

Haritaları çizerken çizeceğimiz alan kadar büyük bir kâğıt bulmamız imkansızdır. Bundan dolayı haritalar belirli oranda küçültülmektedir. Buna **Ölçek** denir. Kısaca Haritalarda kullanılan küçültme oranına **ölçek** denir.

Kuşbakışı görünümle çizilmiştir.

Düz bir zemine çizilmiştir.

Belirli oranda küçültülmüştür.

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER HARİTAYI TANIYORUM

HARİTA ÇEŞİTLERİ

Haritalar kullanım amaçlarına göre farklılık göstermektedir.

Siyasi Haritalar

Fiziki Haritalar

Turizm Haritası

Bölgeler Haritası

Maden Haritası

Sıcaklık Haritası

5.SINIF DERS NOTU

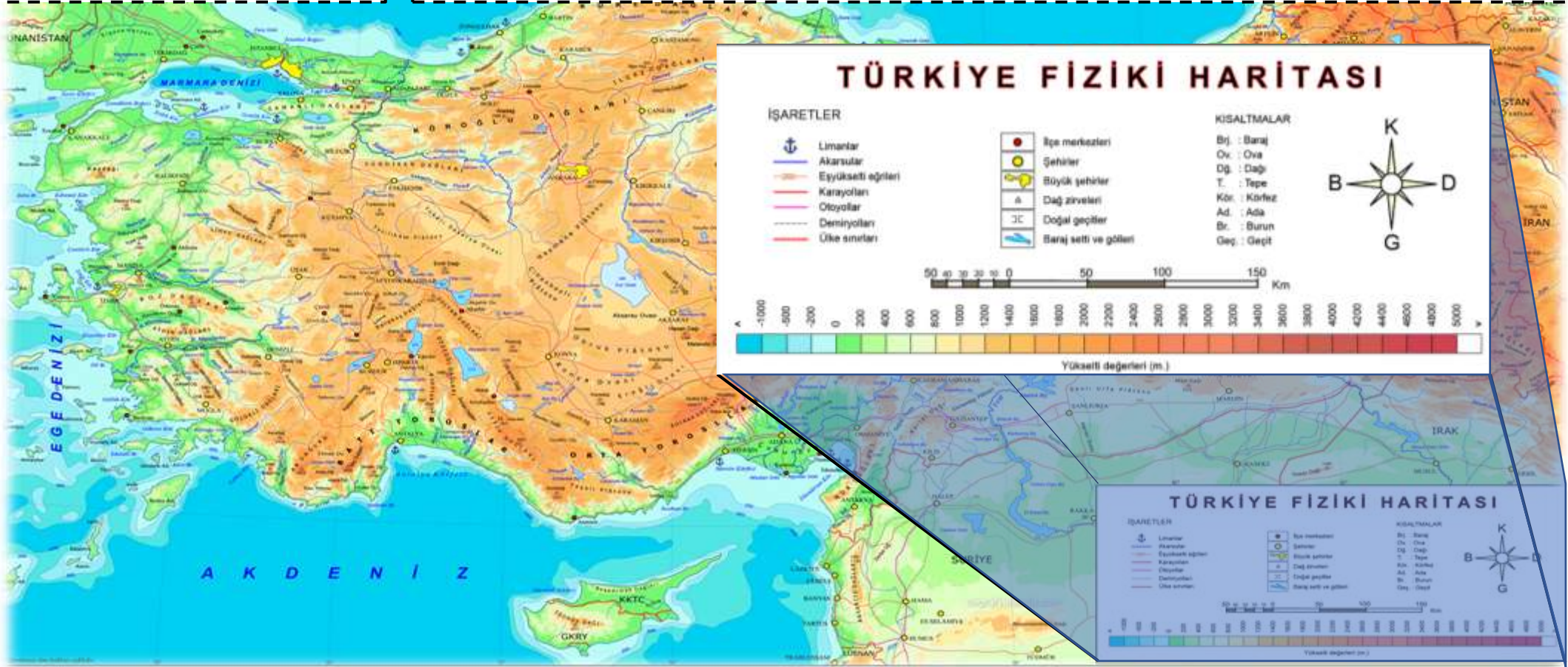
3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER HARİTAYI TANIYORUM

HARİTANIN DİLİ

Haritaların üzerinde bulunan **renkler semboller işaretler** okumasını bilene birçok şey ifade eder.

HARİTALARDAKİ İŞARETLERİN ANLAMI (LEJANT)

Haritaların üzerinde çeşitli işaret ve semboller yer almaktadır. Bu işaret ve sembollerin ne anlama geldiğini genellikle haritaların sağ ya da sol alt köşesinde bulunan **LEJANT (Harita Anahtarı)** bölümünden anlayabiliriz. Bu bölüm Haritaların **kolay anlaşılmasını** sağlar.

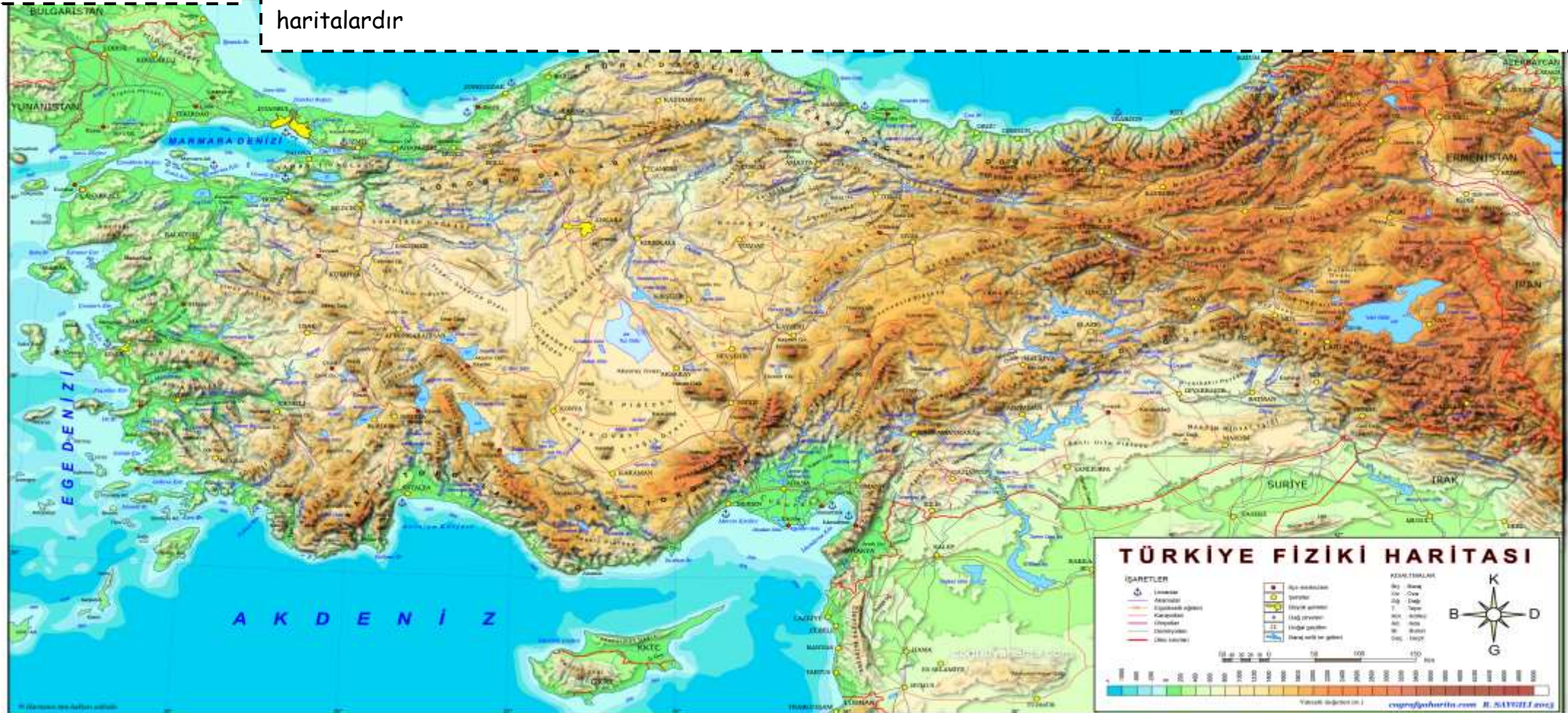

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER HARİTAYI TANIYORUM

FİZİKİ HARİTALARDAKİ RENKLERİN ANLAMI

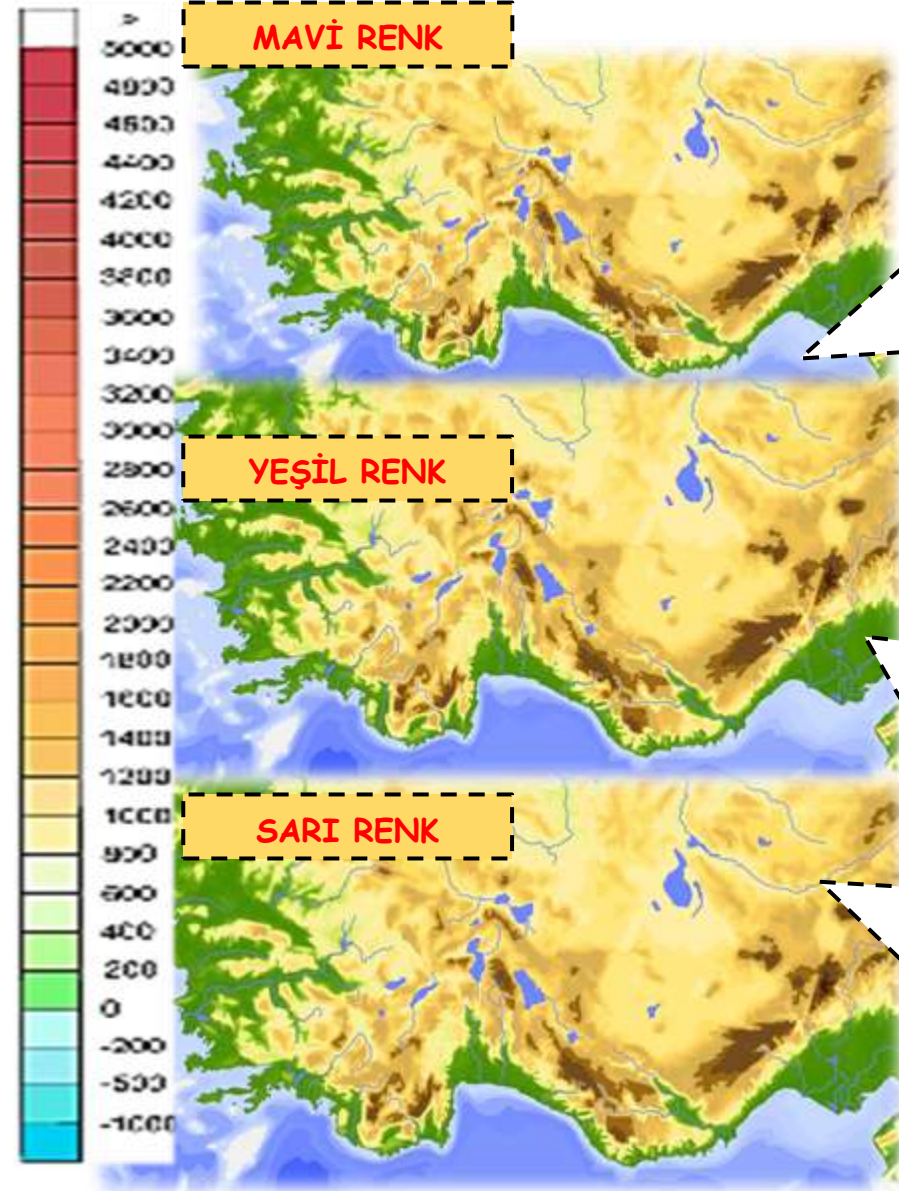
FİZİKİ HARİTA:

Fiziki harita **yeryüzünün fiziki durumunu** yani dış görünüşünü gösteren haritalardır. Dağları, ovaları, denizleri, platoları kısaca yeryüzü oluşumlarını, yükseltilerine göre yeşil, sarı, kahverengi ve mavi rengin tonlarında gösterildiği haritalardır

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER HARİTAYI TANIYORUM

Fiziki haritalarda **denizler göller akarsular mavi renkle** gösterilir.

Derinlik arttıkça mavi rengin tonu koyulaşır.

Deniz seviyesi başlangıç olduğu için **0** olarak kabul edilmiştir.

Göl ve akarsular da mavi renk ile gösterilir Ancak bunlar **yükseltiyi yada derinliği ifade etmez.**

Fiziki haritalarda **deniz seviyesi (0 (sıfır)) ile 500 metre arası yeşil renkle** gösterilir.

Yeşilin rengi açıldıkça yükselti artar.

Genellikle **kıyı ovaları yeşil renkle** gösterilir.

Fiziki haritalardaki **yeşil kesinlikle ormanları ve yeşil alanları** ifade etmez.

Fiziki haritalarda **500 ile 1000 metre arası sarı renkle** gösterilir.

Sarıdan turuncu renge gidildikçe yükselti artar.

Genellikle **iç bölgelerde bulunan ovalar bu renkle** renkle gösterilir.

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER HARİTAYI TANIYORUM

TURUNCU RENK

Fiziki haritalarda 1000 ile 1500 metre arası turuncu renkle gösterilir.

Turuncu dan Kahverengiye gidildikçe yükselti artar.

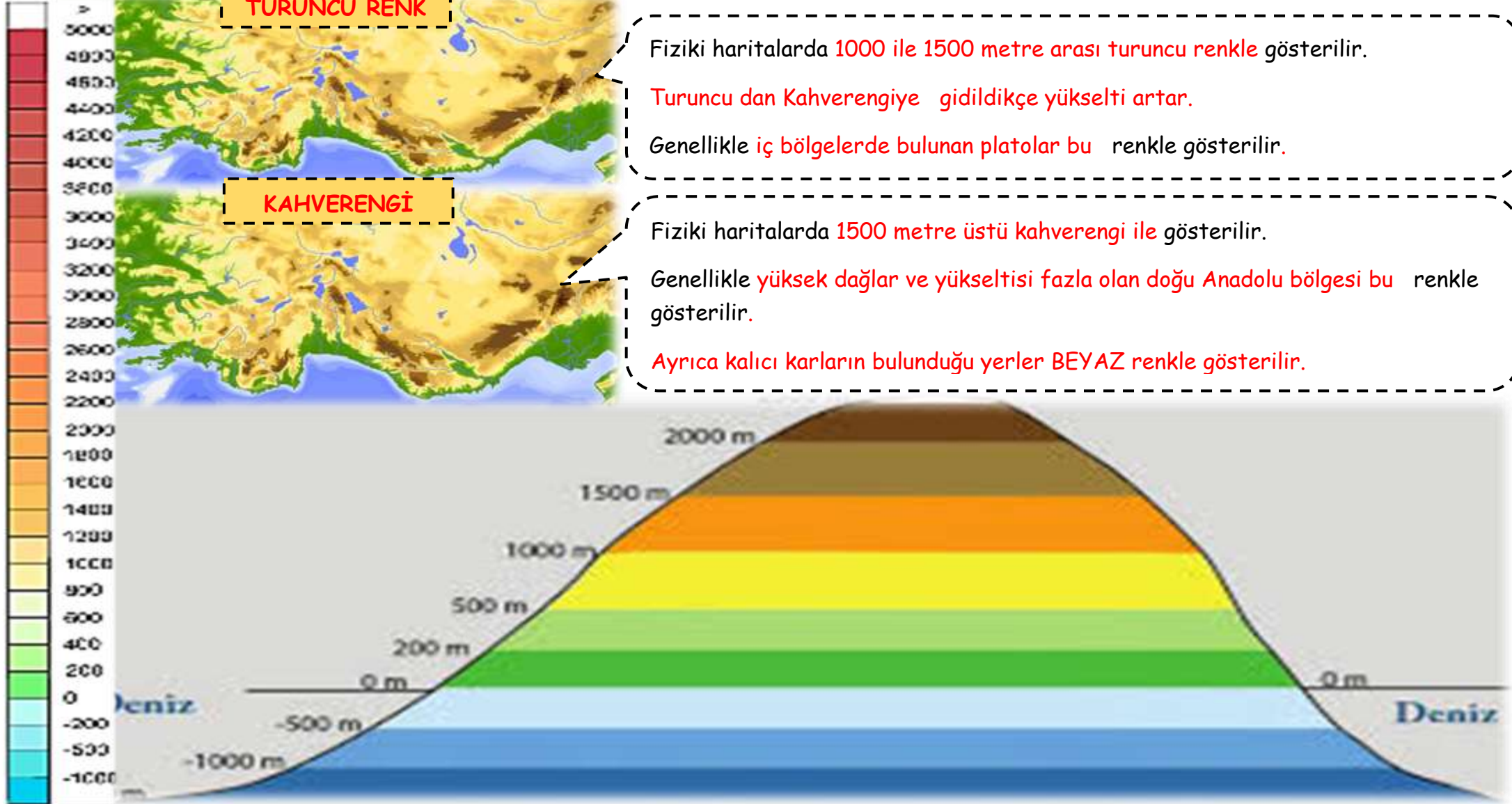
Genellikle iç bölgelerde bulunan platolar bu renkle gösterilir.

KAHVERENGİ

Fiziki haritalarda 1500 metre üstü kahverengi ile gösterilir.

Genellikle yüksek dağlar ve yükseltisi fazla olan doğu Anadolu bölgesi bu renkle gösterilir.

Ayrıca kalıcı karların bulunduğu yerler BEYAZ renkle gösterilir.

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER HARİTAYI TANIYORUM

VERYÜZÜ ŞEKİLLERİ

DAĞ

Çevresine göre yüksek olan ve tabandan zirveye doğru yamaçları eğimli olan yeryüzü şeklidir.

Bulunduğu yerde tek başına olanlara tek dağ, birbiri ardınca sıralananlara sıradağ denir. Ağrı dağı Tek dağ Toros dağları sıradağdır.

PLATO

Akarsular tarafından derin yarılmış, çevresine göre yüksekte olan geniş düzlüklerdir.

Cihanbeyli, Obruk, Bozok, Uzunyayla, Erzurum -Kars platosu buna örnektir.

OVA

Çevrelerine göre alçakta kalmış, eğimi az olan geniş düzlüklerdir.

Kıyı ovalar alçak olduğu için yeşil renkle, iç kesimlerdeki ovalar biraz da yüksek olduğu için sarı renkle gösterilirler.

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER HARİTAYI TANIYORUM

VADI

Bir akarsuyun, **yatağını (aktığı yeri) aşındırarak oluşturduğu** V yada U biçimindeki yeryüzü şeklidir. Aksaray'da bulunan Ihlara Vadisi örnektir.

AKARSU

Yağmur, kar, buzul ya da kaynak suyuyla beslenen; belirli **bir yatak boyunca sürekli veya zaman zaman akan** sudur. **İrmak** ya da **Nehir** de denir. Kızılırmak, Yeşilırmak gibi

GÖL

Karalar içindeki çukurluklarda biriken durgun **su kütleleridir**. Dört tarafı karalarla çevrilidir. Tuz Gölü, Van Gölü gibi

KÖRFEZ VE KOY

Denizin **karaya doğru giren büyük ve geniş girintilerine** Körfez denir. İskenderun Körfezi, Antalya Körfezi gibi.

Denizin karaya doğru giren **küçük ve dar girintilerine Koy** denir.

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER HARİTAYI TANIYORUM

ADA

Dört tarafı suyla çevrili olan kara parçasıdır. Örneğin Kıbrıs adası, Rodos adası

YARIMADA

Üç tarafı sularla çevrili bir tarafı karaya bağlı kara parçasıdır.

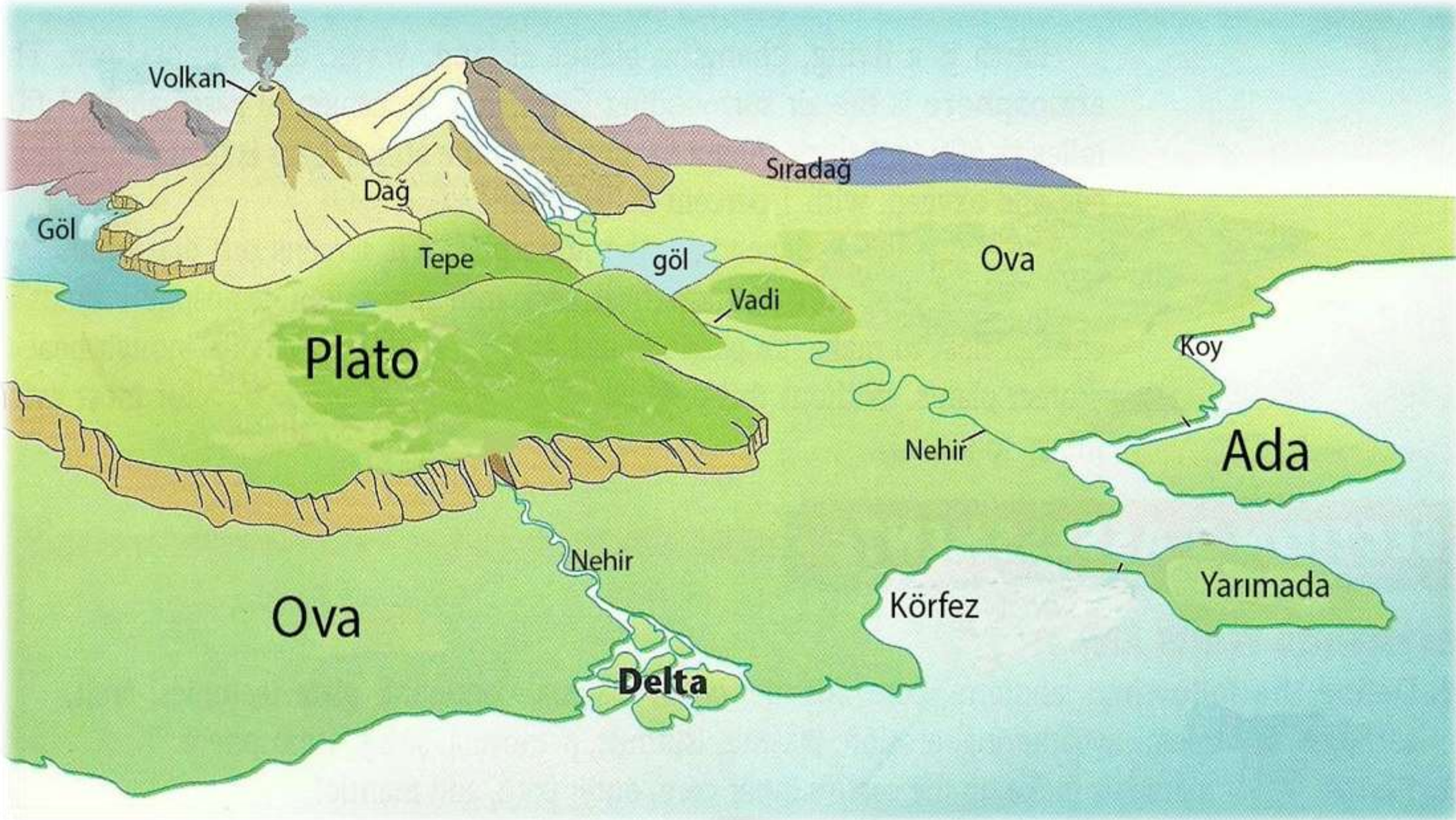
DENİZ

Yerkabuğunun çukur bölümlerini dolduran, birbiriyle bağlantılı olan tuzlu su kütleleridir.

Akarsuların deniz kenarında toprak biriktirmesi ile oluşan üçgen şeklindeki ovalardır. Örneğin Çukurova

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER HARİTAYI TANIYORUM

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER İKLİM VE İNSAN YAŞAMINA ETKİSİ

HAVA DURUMU: Dar bir alanda, kısa süreli etkili olan değişken hava koşullarıdır. Bugün Hava nasıl diye sorduğumuzda aldığımız cevaplar hava durumumuzdur. (Bugün hava Güneşli, Yarın Yağmurlu, Haftaya sisli...)

Günlük işlerimizi ayarlamak için Hava Durumuna bakarız. Havanın güneşli, yağmurlu, karlı, rüzgârlı olmasına bağlı olarak önceden tedbirimizi alırız ve böylece sıkıntı yaşamamış oluruz.

İKLİM: Geniş bir alanda, uzun yıllar boyunca etkili olan ortalama hava koşullarına denir. (İklim bilimi Klimatoloji denir.)

Ülkemizde Akdeniz, Karadeniz ve Karasal iklim bulunmaktadır.

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER İKLİM VE İNSAN YAŞAMINA ETKİSİ

TÜRKİYE İKLİM HARİTASI

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER İKLİM VE İNSAN YAŞAMINA ETKİSİ

ÜLKEMİZDE İKLİMİN ÇEŞİTLİ OLMASININ NEDENİ

- Ülkemizin üç tarafının denizlerle çevrili,
- Ülkemizin ılıman iklim kuşağında,
- Yükseltisinin batıdan doğuya artması
- Yeryüzü şekillerinin çeşitli olması gibi faktörler etkili

ÜLKEMİZDE İKLİMİN ÇEŞİTLİ OLMASINDAN DOLAYI:

- Ev yapım malzemeleri
 - Tarım ürünü çeşitliliği
 - Ulaşım faaliyetlerini
 - Turizm faaliyetleri,
 - Bitki örtüsü çeşitliliği,
 - Hayvancılık faaliyetleri
 - Yemek kültürü çeşitliği,
 - Kıyafet seçimini,
 - Yapılacak Ekonomik faaliyetleri
 - Yerleşmeyi ve nüfusun dağılışı
 - Su kaynaklarının miktarı
- Gibi birçok alan etkilenmektedir.

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER İKLİM VE İNSAN YAŞAMINA ETKİSİ

KARASAL İKLİM

Yazlar **sıcak ve kurak**, kışlar **soğuk ve kar yağışlıdır**.

İç Anadolu, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Marmara bölgesinin batısında görülür.

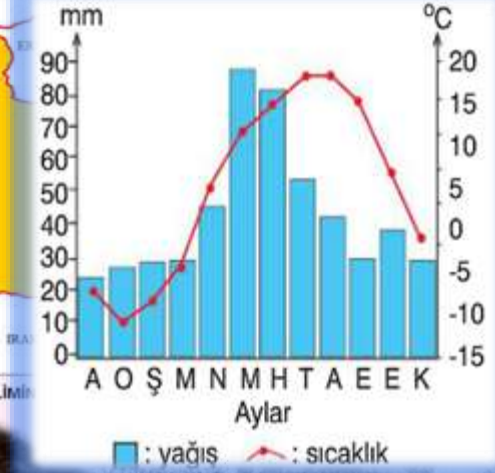
En fazla yağış **ilkbaharda**, en az **yaz** aylarında görülür.

Bitki örtüsü İlkbahar yağışları ile yeşeren, yazın sıcaklık ve kuraklıkla kuruyan küçük otlardan oluşan **step (bozkır)** dir.

Karasal iklimin görüldüğü yerlerde **tahıl** (buğday, arpa, çavdar) **şekerpancarı** gibi **tarım ürünleri** yetiştirilir.

Eski Geleneksel **mimari** yapılarda yapı malzemesi olarak **toprak (kerpiç ev)** kullanılır.

Kışlar kar yağışlı olduğu için ulaşım zor ve insanların kalın elbiseler giymesi gerekir.

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER İKLİM VE İNSAN YAŞAMINA ETKİSİ

AKDENİZ İKLİMİ

Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlıdır.

Akdeniz, Ege ve Marmara bölgesinin güneyinde görülür.

En fazla yağışı **kışın**, en az **yağışı** yazın alır.

Bitki örtüsü genellikle kısa boylu çalı ve ağaçlardan oluşan **makilerdir**.

En fazla Yetiştirilen **tarım ürünleri**; **turunçgiller** (limon, portakal, greyfurt), **muz**, **zeytin**, **üzüm**, **incir** dir.

Eski Geleneksel **mimari yapılar**da yapı malzemesi olarak **taş** kullanılır.

Güneşlenme süresi fazladır. Kışlar ılık geçtiği için **seracılık** yaygındır.

Yazların uzun sürmesi ve sıcak olması **yaz turizmini** geliştirmiştir.

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER İKLİM VE İNSAN YAŞAMINA ETKİSİ

KARADENİZ İKLİMİ

Yazları serin, kışları ılık, **her mevsim yağışlı** geçer. Ancak en çok yağış **sonbaharda** en az **ilkbaharda** görülür.

Sürekli yağış görüldüğü için **şemsiye** önemli bir aksesuardır.

Ülkemizde **Karadeniz Bölgesinde ve Marmara'nın Kuzeyinde** görülür.

Yağışlar fazla olduğu için bitki örtüsü **ormandır**.

Bol yağış isteyen **çay, fındık, mısır ve kivi** gibi tarım ürünleri yetiştirilir

Yağışa bağlı ormanlar çok olduğu için geleneksel konutlar **ahşaptan** yapılmıştır.

Doğu Karadeniz'de **yayla turizmi** ve **Rafting** sporu yaygındır.

GÜVEN KARAKAYA

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER NEREDE YAŞANIR

NÜFUS: Sınırları belirli bir alanda yaşayan insan sayısına **nüfus** denir.

Yandaki haritada da görüldüğü üzere bazı yerlerde nüfus çok **fazla**, bazı yerlerin ise nüfus **azdır**. Bunun birçok nedeni vardır. Bu nedenleri **Doğal ve Beşerî** olmak üzere iki grupta inceleyebiliriz.

DOĞAL NEDENLER

- İklim
- Bitki Örtüsü
- Yeryüzü Şekilleri
- Su Kaynakları
- Toprağın Yapısı

BEŞERİ NEDENLER

- Sanayi
- Madencilik
- Tarım
- Turizm
- Ticaret
- Ulaşım
- Eğitim-kültür

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER NEREDE YAŞANIR

DOĞAL NEDENLER

İKLİM

Ilıman İklim koşullarının görüldüğü yerler **nüfus yoğun** (İstanbul Antalya, İzmir, Adana...) **Soğuk** olduğu yerlerde (Hakkari, Şırnak, Ağrı, Ardahan) **nüfus seyrek**tir.

BİTKİ ÖRTÜSÜ

Bitki örtüsünün sık ormanlarla kaplı olduğu **yada hiç olmadığı** (çöl) bölgeler de **nüfus seyrek**tir. Örneğin doğu Karadeniz in kırsal bölgelerinde nüfus azdır.

YER ŞEKİLLERİ

Yükselti ve eğimin fazla olduğu yerlerde nüfus azdır. (Doğu Anadolu Bölgesi)
Yükseltinin az olduğu yerlerde ise nüfus fazladır. (Marmara)

SU KAYNAKLARI

Su kaynaklarının çok olduğu bölgeler **yoğun** nüfusludur. (Adana, Mersin, Samsun)
Kuraklığın olduğu yerler ise **seyrek**tir. (Tuz gölü çevresi)

TOPRAĞIN YAPISI

Verimli toprakların olduğu yerlerde nüfus fazla (Çukurova, Bafra ovası...) **çorak ve kurak** toprakların olduğu yerlerde nüfus azdır.

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER NEREDE YAŞANIR

BEŞERİ NEDENLER

SANAYİ

Sanayinin geliştiği yerler iş imkanları fazladır. Bundan dolayı yoğun nüfusludur. İstanbul, İzmir...

MADENCİLİK

Madencilik faaliyetinin olduğu yerlerde nüfus yoğun olur. Zonguldak, Batman...

TARIM

Tarımsal faaliyetlerin yapıldığı bölgeler yoğun nüfusludur. Çarşamba ovası, Çukurova...

TURİZM

Turizmin geliştiği yerlerde nüfus fazladır. Örneğin; Antalya, İzmir, İstanbul...

TİCARET

Ticaretin geliştiği yerlerde Nüfus fazladır. İzmir, İstanbul

ULAŞIM

Ulaşım imkanlarının geliştiği yerler yoğun nüfusludur. İstanbul, İzmir.

EĞİTİM- KÜLTÜR

Eğitim ve kültürel faaliyetlerin geliştiği yerlerde nüfus fazladır.

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER NEREDE YAŞANIR

BÖLGELERİMİZ DE NÜFUS VE YERLEŞME

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER NEREDE YAŞANIR

MARMARA BÖLGESİ

- Nüfus yoğunluğu en fazla olan bölgedir.
- Ortalama yükseltisi en az olan bölgemizdir
- Sanayinin, ticaretin ve ulaşımın en çok geliştiği bölgedir.
- Sanayisi geliştiği için en çok göç alan bölgedir.
- Ülkemizde görülen üç iklimin de görüldüğü bir yerdir. Bundan dolayı bitki çeşitliliği fazladır.
- Ayçiçeği Şeftali Pirinç en fazla üretilen tarım ürünleridir.
- Kümes hayvancılığı ve ipek Böcekçiliğinde ilk sıradadır.
- Sosyal, kültürel, sanatsal eğitim ve sağlık imkanları geliştiği için bölgenin nüfusu yoğundur
- Marmara bölgesi nüfus ve yerleşmeyi olumlu etkileyen hemen hemen tüm şartlara sahiptir. Sadece yer altı kaynakları bakımından çok zengin değildir.

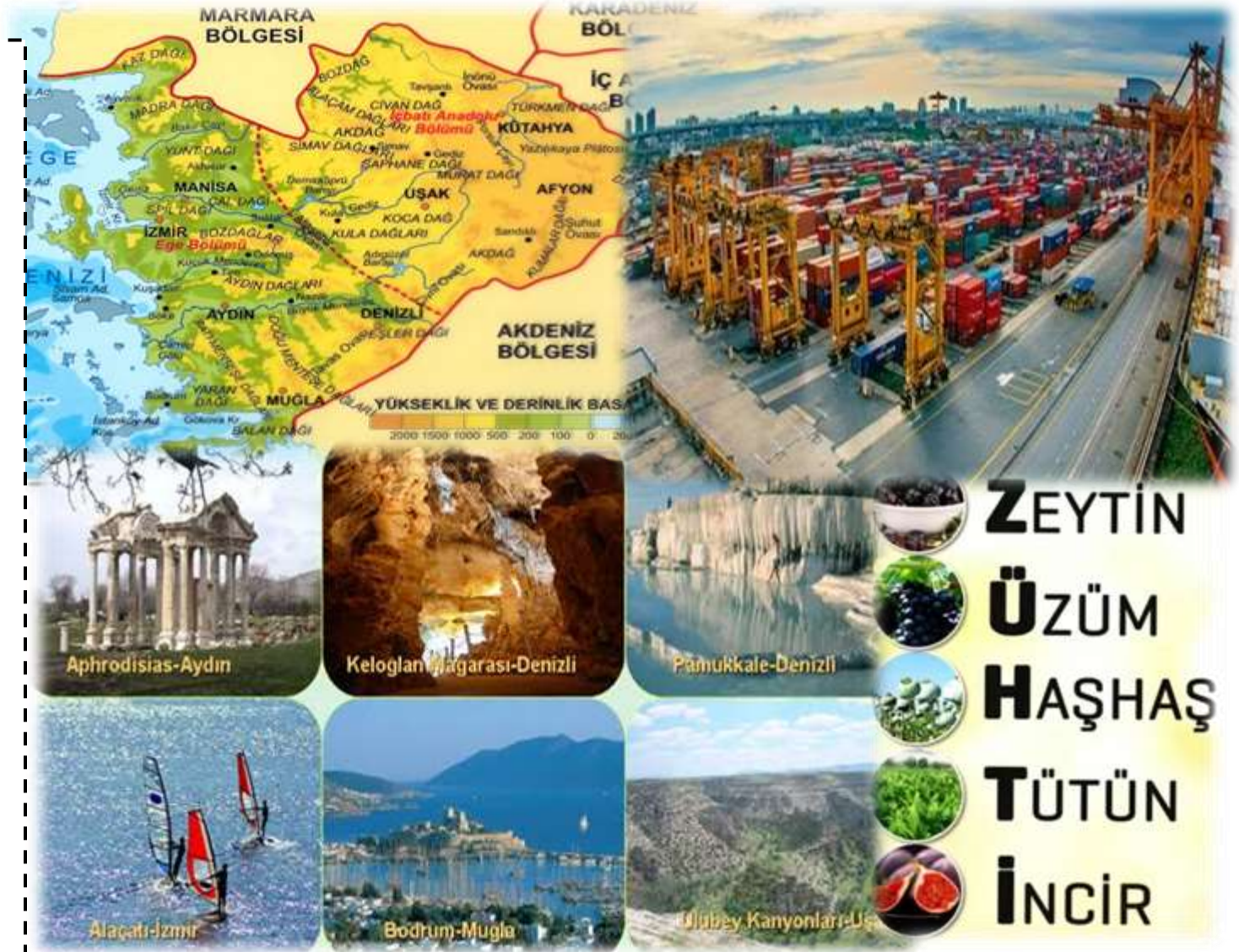

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER NEREDE YAŞANIR

EGE BÖLGESİ

- Dağlar denize dik uzandığı için **kıyı ile iç kesimler arasında ulaşım kolaydır.**
- Dağların arasındaki **çöküntü ovaları ve kıyı bölgeler tarım ve yerleşmeye uygun** olduğu için nüfusu fazladır.
- İç kesimlere geçtikçe **yükselti artmış** iklim sertleşmiştir bundan dolayı **nüfus kıyıya göre azdır.**
- **Zeytin, Üzüm, Haşhaş, Tütün, İncir** üretiminde birinci sıradadır. (**ZÜHTİ**)
- **Marmara'dan sonra, sanayinin en çok geliştiği** bölgedir. (İzmir, Denizli, Manisa)
- **Yer altı kaynakları yönünden** zengin olan bölge linyitin en çok çıkarıldığı yerdir.
- **Ticaret gelişmiştir.** İzmir en önemli ticaret limanlarımızdan birisidir
- Ege kıyıları **turizm açısından elverişlidir.** İzmir, Aydın, Muğla turizm açısından gelişmiş yerlerdir.

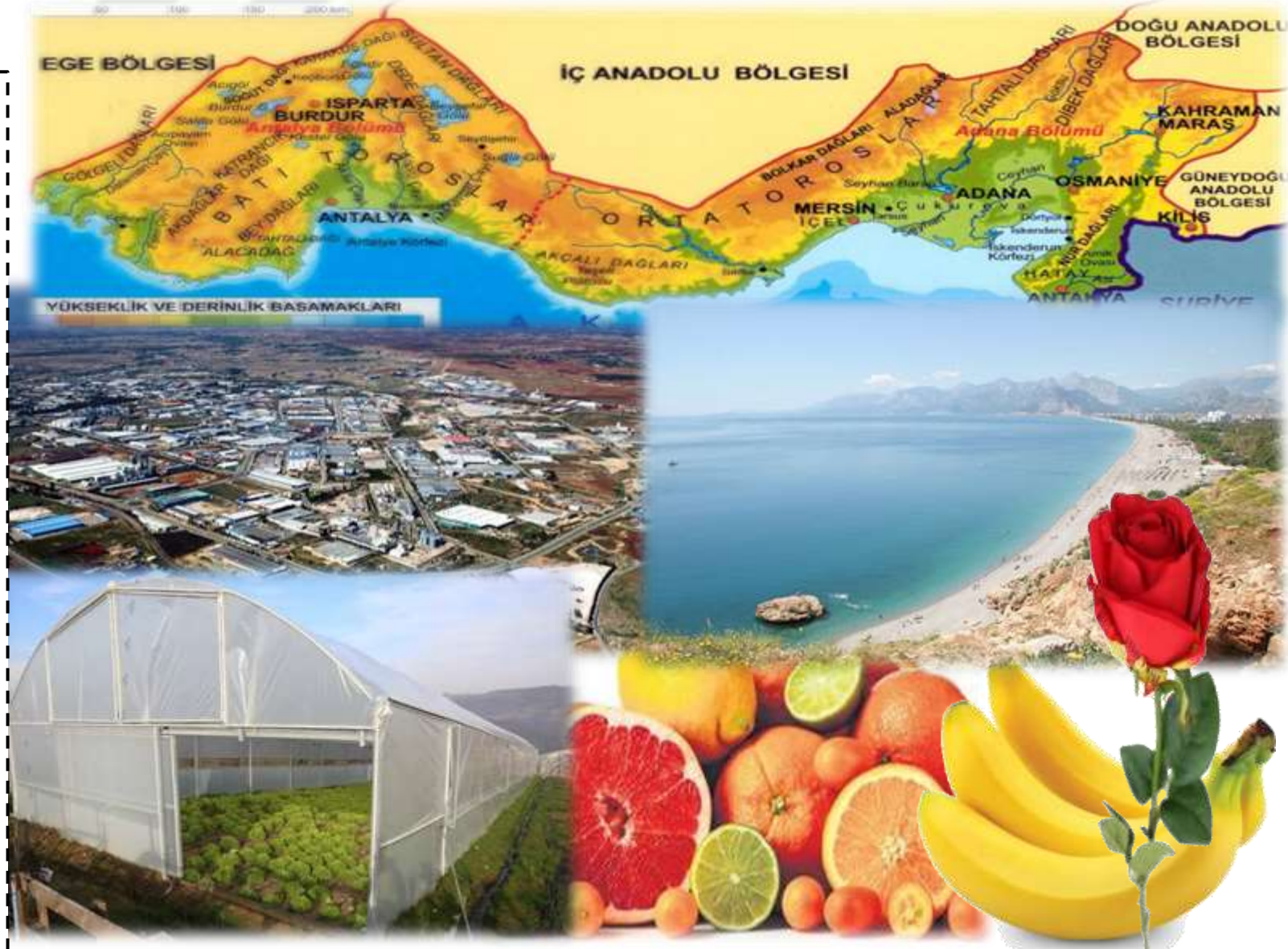

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER NEREDE YAŞANIR

AKDENİZ BÖLGESİ

- Toros dağlarının varlığı nedeniyle nüfus kıyı kentlerinde yoğunlaşmıştır. (Adana, Mersin, Antalya)
- Dağlar, kıyıya paralel uzanır. Bu durum iç kesimlerle ulaşımı zorlaştırır.
- İklimi insan yaşamına uygundur. Yazları sıcak ve kurak, Kışları ise ılık geçen Akdeniz iklimi görülür.
- Sanayi daha çok Adana ve Mersinde Turizm ise Antalya'da gelişmiştir.
- Tarım gelişmiştir. Bölgede Turunçgiller, Muz, Gül, Soya Fasulyesi, Sebze üretimi yaygın olarak yapılır.
- Kış ılıkliğından dolayı Seracılık yapılmaktadır.

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER NEREDE YAŞANIR

GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ

- Bölgede **karasal iklim** hakimdir. Yazları çok sıcaktır.
- Bölgenin en **gelişmiş** şehirleri **Gaziantep ve Diyarbakır**'dır. Nüfus buralarda yoğunlaşmıştır.
- **Orman** bakımından en **fakir** bölgemizdir.
- Ülkemizde çıkarılan **petrolün tamamına yakını bu** bölgede çıkarılır. (Batman)
- **Pamuk, antepfıstığı, kırmızı mercimek** üretiminde ilk sırada yer alır.
- Bölgede **küçükbaş hayvancılık** yaygındır. Siirt ve çevresinde **Tiftik** keçisi üretimi fazladır.
- **GAP** sayesinde yapılan **barajlar** ile bölgenin büyük bir kısmı **sulama** imkânına kavuşmuş.

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER NEREDE YAŞANIR

DOĞU ANADOLU BÖLGESİ

- Yeryüzü şekilleri **engebeli**, Ortalama yükseltisi en fazla olan bölgemizdir.
- Karasal iklim hakimdir. Kışları çok soğuktur. Bitki örtüsü bozkırdır.
- Sanayi, ticaret ve ulaşım gelişmemiştir.
- Tarım alanı azdır. En yaygın ekonomik faaliyet Hayvancılıktır.
- Büyükbaş hayvancılığın en yaygın olduğu bölgedir. Bu bağlı **et ve süt** üretimi fazladır.
- Kıyısı üretiminde ilk sırada gelir. (Malatya)
- Bölge nüfusu azdır.
- Yeraltı kaynakları bakımından zengindir.
- En gelişmiş şehirleri Van Erzurum ve Malatya'dır.

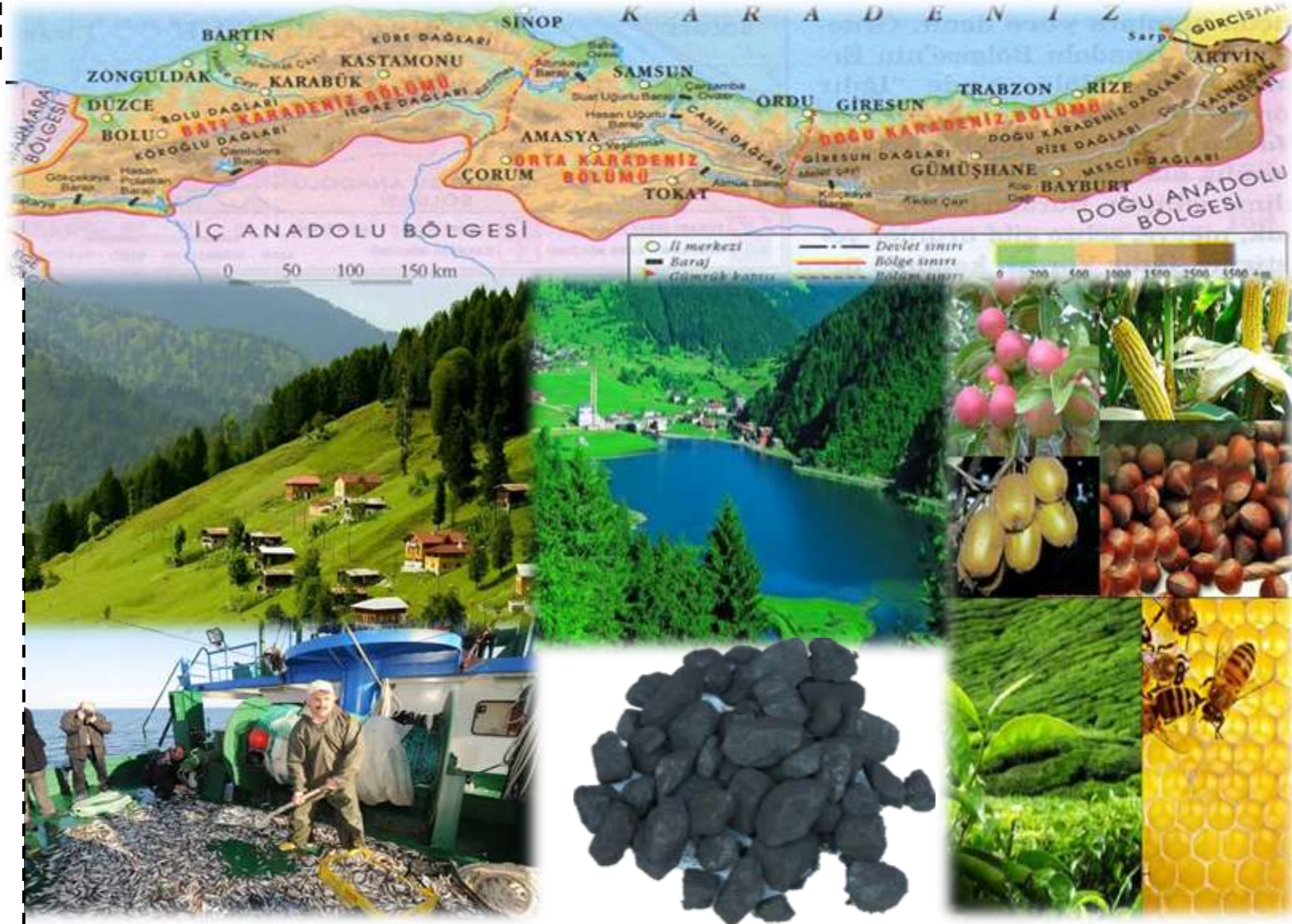

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER NEREDE YAŞANIR

KARADENİZ BÖLGESİ

- Her mevsim yağışlı ılıman bir iklimi vardır. Bitki örtüsü ormandır.
- Dağlar denize paralel uzanır ve kıyıdan itibaren yükselir. Bu durum ulaşımı ve yerleşimi zorlaştırır.
- Bölge de çay, fındık, kenevir, mısır ve Kivi üretilir.
- Zonguldak'ta taş kömürü çıkarıldığı için yoğun nüfusludur.
- Samsun ve çevresi tarıma ve yerleşmeye daha uygundur.
- Ülkemizde balıkçılığın en fazla yapıldığı bölgedir.
- Zonguldak Samsun ve Trabzon dışında Bölgenin sanayisi çok gelişmemiştir.
- Kırsal nüfus fazladır.
- Arıcılığın en geliştiği bölgedir.
- Yayla turizmi gelişmiştir.

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER NEREDE YAŞANIR

İÇ ANADOLU BÖLGESİ

- Karasal iklim hakimdir.
- Bölge geneli ova ve platolardan oluşur.
- Konya ovası tarımın yoğun olarak yapıldığı yerlerdendir. (Tahıl Ambarı)
- Buğday, arpa, şekerpancarı, patates, yeşil mercimek, nohut ve elmanın en fazla yetiştirildiği bölgedir.
- Ankara hem başkent hem de ülkemizin nüfus bakımından ikinci büyük şehridir.
- Bölge eğitim ve kültür açısından gelişmiştir.
- Koyun ve Tiftik keçisi yetiştiriciliğinin en fazla yapıldığı bölgedir.
- Kayseri Eskişehir Konya diğer önemli gelişmiş şehirleridir.

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER DOĞAL AFETLER

DOĞAL AFET: Doğa olayları sonucunda **aniden** meydana gelen, **can ve mal kaybına** neden olan olaylara **doğal afet** denir.

Başladıktan Sonra engellemek zordur ancak tedbir alınabilir.

DEPREM

ORMAN Y.

SEL

DOĞAL AFET
ÇEŞİTLERİ

HEVELAN

EROZYON

ÇİĞ

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER DOĞAL AFETLER

DEPREM

DEPREM: Yer kabuğunun kırılıp yer değiştirmesiyle oluşan büyük yer sarsıntılara denir. Halk arasında **zelzele** de denilmektedir. **SİSMOĞRAF** denilen cihazla **şiddeti** ölçülür.

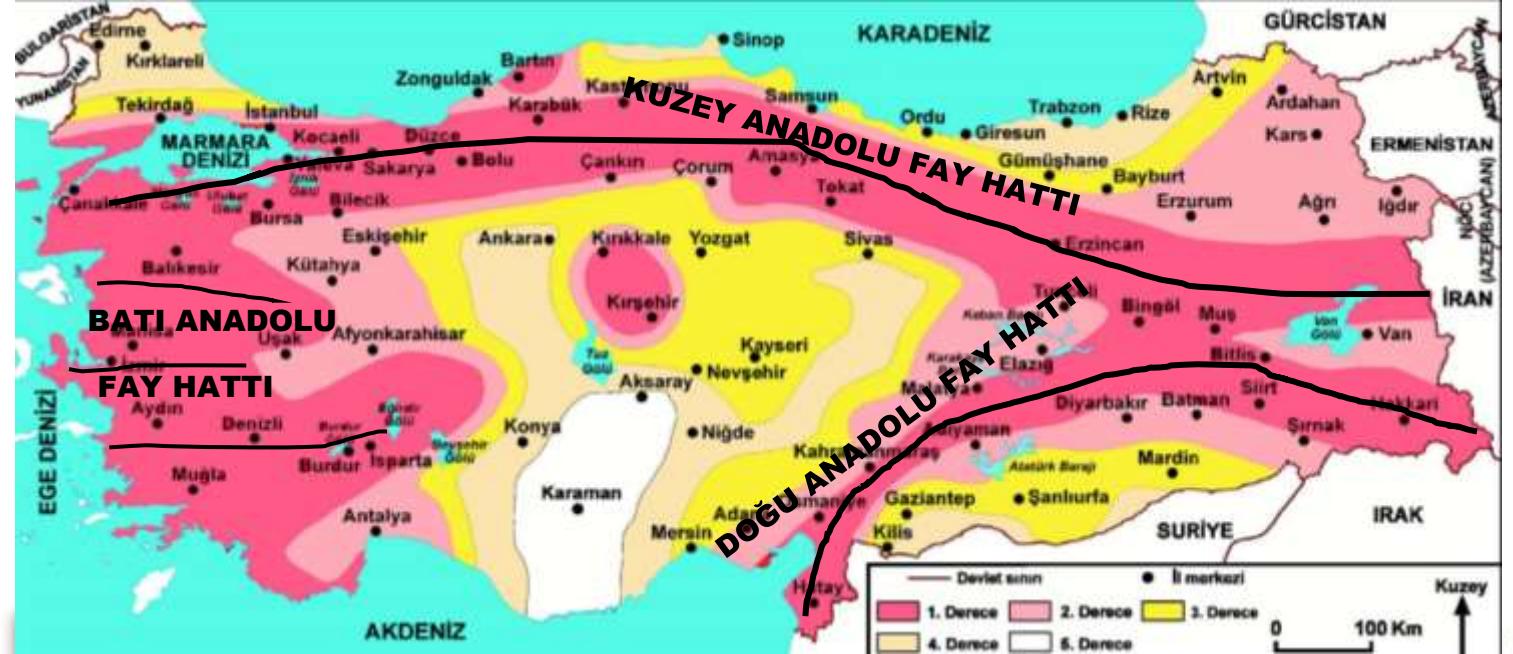
Ülkemiz deprem kuşağı ve **fay hatları** üzerinde yer alır. Bu nedenle ülkemizde sık sık depremler meydana gelir.

Ülkemizde

- Kuzey Anadolu Fay hattı (**KAF**)
- Doğu Anadolu Fay hattı (**DAF**)
- Batı Anadolu Fay hattı (**BAF**)

Yer alır.

Depren **riski en az** olan yerler **Karaman** ve çevresidir.

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER DOĞAL AFETLER

DEPREM ÖNCESİ YAPILMASI GEREKENLER

- Bina yapımında **depreme dayanıklı** sağlam binalar yapmalıyız.
- **Fay hatları ve yumuşak zemin** üzerine bina yapmaktan kaçınmalıyız.
- Çok **katlı bina** yapımından kaçınmalıyız.
- Evlerimizde **hareketli ve düşebilecek nesneleri** sabitlemeliyiz.
- **Deprem tatbikatları** yapılarak halk bilinçlendirilmelidir.
- **Deprem çantası** hazırlamalıyız.
- **Su ve doğalgaz vanalarının** yerini öğrenmeliyiz.
- **Toplanma yerleri** belirlemeli ve buralar depreme hazırlanmalıdır.
- **Devlet kurumları** depreme hazırlıklı olmalı

DEPREM ANINDA YAPILMASI GEREKENLER

- Panik yapmamalı sakin olmalıyız.
- Merdiven ve asansörlerden uzak durmalıyız.
- Üzerimize devrilebilecek eşyalardan uzak durmalıyız.
- Koltuk, Masa Sıra gibi sağlam bir eşyanın yanına ellerimizle kafamızı koruyarak çömelmeliyiz. (cenin pozisyonu)
- Dışarıdaysak binalardan ve elektrik direklerinden uzak açık bir alana gitmeliyiz.

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER DOĞAL AFETLER

SEL

Aşırı yağış ve karların erimesi sonucu oluşan su baskınlarına **sel** denir.

Her bölgede görülebileceği gibi En fazla **Karadeniz, Ege, Marmara ve Akdeniz** bölgelerinde görülür.

Sel'in etkilerini azaltmak için

- **Dere** (Akarsu) yataklarına **yerleşme yapılmamalıdır.**
- Ormanların korunması gerekir.
- Eğimli arazilerde **taraçalar** yapılmalıdır.
- Akarsuların önlerine **barajlar** kurulmalıdır.
- Şehir **altyapıları** (kanalizasyon sistemi) suyu tahliye edebilecek büyüklükte yapılmalıdır.

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER DOĞAL AFETLER

HEYELAN

Yağışın çok eğimin fazla olduğu yerlerde toprağın yer değiştirmesine **Heyelan** denilir. **Toprak kayması** da denilmektedir.

Yağışın çok

Arazinin eğimli olduğu yerlerde oluşur.

En fazla Doğu ve Batı Karadeniz ve doğu Anadolu'da meydana gelir.

Heyelanın zararını azaltmak için

- Toprağın kaymasını önlemek için **set** (heyelan duvarı) yapılmalı.
- Toprağın tutunmasını sağlamak için **ağaç dikmeliyiz.**
- Heyelan riski olan yerlere **yerleşim yapmamalıyız.**

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER DOĞAL AFETLER

ÇİĞ

Dağlardan ya da eğimli yamaçlardan kopan kar kütesinin aşağıya doğru kaymasına **Çiğ** denir.

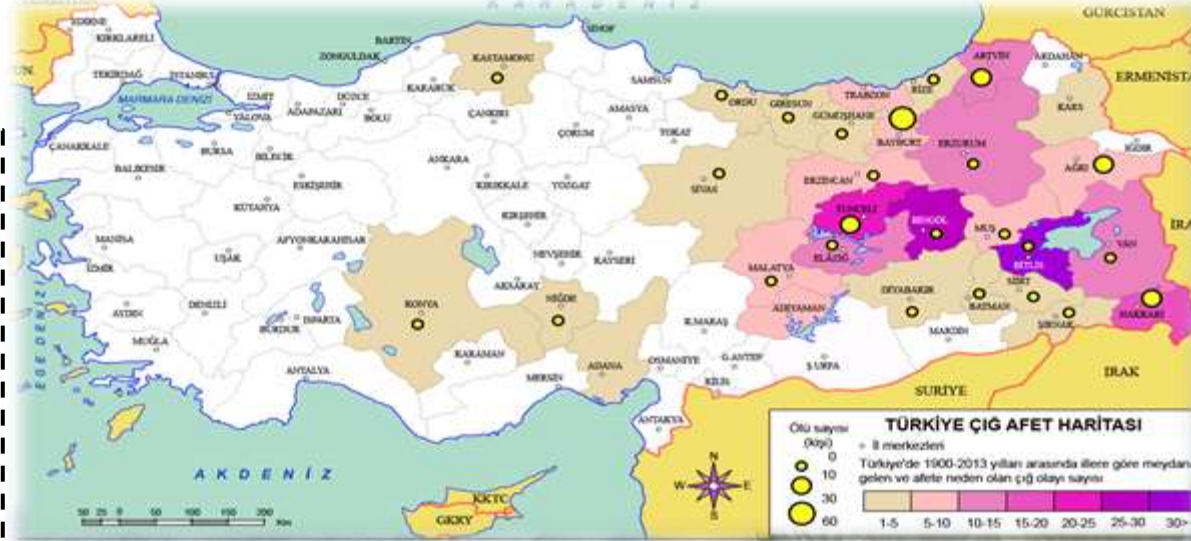
Çiğin oluşması için

Eğimli arazi ve Kar yağışı olması gerek.

Ülkemizde en fazla Doğu Anadolu bölgesinde görülmektedir.

Çiği Önlemek ve zararını azaltmak için

- Çiğ tehlikesi olan yere yerleşim yapmamalıyız.
- Araziye taraça yapmalıyız.
- Ağaç dikmeliyiz.
- Çiğ tehlikesi olan yerlerde kontrollü çiğ oluşturmaliyiz.
- Çiğ tehlikesi olan yerlerde yüksek ses çıkarmamalıyız.

www.bartın.info

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER DOĞAL AFETLER

EROZYON

Bitki örtüsü zayıf olan arazide su ve rüzgâr sonucu toprağın taşınmasına **Erozyon** denir.

Erozyon, en çok **bitki örtüsünün yetersiz** olduğu **İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu** Bölgelerinde görülür.

Erozyon sonucu **toprağın verimi düşer ve Barajların ömrü kısalmır.**

Erozyonu önlemek için;

- **Ağaçlandırma** çalışmaları yapılmalı,
- Eğimli arazilere **terasa** yapılmalı,
- **Meraları** aşırı otlatmamalıyız
- Tarlalar **eğimin tersi yönünde** sürülmeli
- Mevcut **bitki örtüsü korunmalıdır**

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER DOĞAL AFETLER

ORMAN YANGINI

Doğal ya da beşeri sebeplerden dolayı ortaya çıkan ve ormanların kısmen veya tamamen yanmasıdır.

En fazla yaz aylarının sıcak ve kurak geçtiği **Akdeniz ve Ege** bölgelerinde, **en az** ise her mevsim yağışlı geçen **Karadeniz** bölgesinde görülür.

Orman Yangınlarını Önlemek için

- **Piknik** ateşimizi söndürmeliyiz.
- Ormanlara **cam şişe** vb. çöplerimizi atmamalıyız.
- Ormanlara **sigara** (sigara sağlığa zararlıdır.) **izmariti** atmamalıyız.
- Herhangi bir yangına karşı **tedbirler alınmalı** ve insanlar **bilinçlendirilmeli**.

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER DOĞAL AFETLER

ÇEVRE SORUNLARI

Çevrenin doğal olmayan bir şekilde insan eliyle bozulmasına **çevre kirliliği** denir. Çevre kirliliği insanlığın en önemli sorunlarından birisidir.

HAVA KİRLİLİĞİ

Atmosferde **zararlı gazların** insanlara ve diğer canlılara zarar verecek miktara ulaşmasıdır. **Egzoz dumanı, Fabrika bacalarından çıkan dumanlar, ısınmak için kullanılan yakıtla** başlıca nedenlerdir.

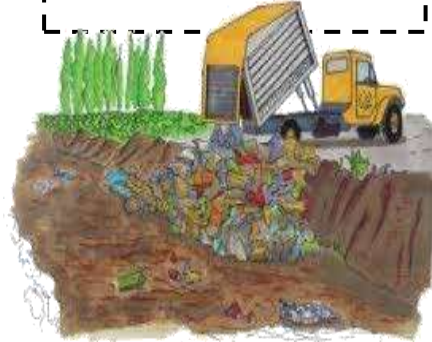
SU KİRLİLİĞİ

Zararlı maddelerin **suya karışmasıyla** suyun doğasının bozulmasıdır. Kimyasal **ilaçlar, sanayi atıkları, termik santraller, gübreler** su kirliliğinin başlıca nedenleridir

TOPRAK KİRLİLİĞİ

İnsanlar tarafından **toprağa** bırakılan ya da başka şekillerde **toprağa karışan zararlı maddelerin** toprağın niteliğini bozmasıdır. **Tarımsal ilaçlar ve gübreler, çöpler, atıklar** toprak kirliliğinin başlıca nedenleridir.

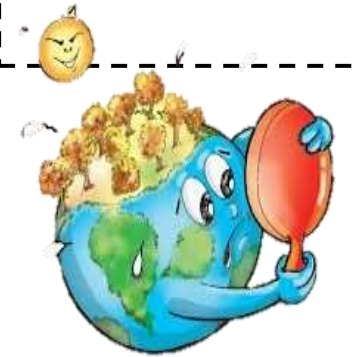
GÜRÜLTÜ KİRLİLİĞİ

İnsanı rahatsız eden ve insan sağlığına zarar veren **sesler, gürültü** kirliliği oluşturur. **İş makineleri, ulaşım araçları, bağırان insanlar, yüksek sesle müzik yapan eğlence mekanları** başlıca nedenleridir.

KÜRESEL ISINMA

Atmosfere salınan gazların neden olduğu düşünülen **sera etkisinin** sonucunda, Dünya üzerinde yıl boyunca ölçülen **ortalama sıcaklıklarda** görülen artışa verilen isimdir.

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER AFETLERİN YAŞANTIMIZA ETKİSİ

Afetler insanların hayatına **maddi ve manevi** açıdan birçok etki yapmaktadır. Doğal afetler sonucu yaşanan acı olaylar toplum hayatında derin izler bırakır. Bu izleri kimi zaman türkülerde kimi zaman hikâyelerde kimi zaman da şiirlerde görürüz.

CAN VE MAL KAYBINA NEDEN OLUR.

Deprem, sel, heyelan, çığ gibi doğal afetler yıkıcı etkiye sahiptir Bu yüzden **evler, araçlar zarar görmekte insanlar yaralanmakta veya ölebilmektedir.**

EKONOMİK KAYIPLARA NEDEN OLUR

Doğal afetlerde yaşanan mal kayıpları ile beraber **ülke ekonomisi** olumsuz yönde etkilenmektedir.

GÖÇLER YAŞANIR

Doğal afetler sonucunda afetzedeler daha **güvenli olan yerlere göç** eder. Ülke içinde nüfusun dağılışıda farklılıklar oluşur..

5.SINIF DERS NOTU

3.ÜNİTE İNSANLAR YERLER ÇEVRELER AFETLERİN YAŞANTIMIZA ETKİSİ

EĞİTİM FAALİYETLERİ ETKİLENİR

Doğal afetler sonucunda okullar yıkılabilir, okula ulaşım sağlanamaz ve tatil edilir. Eğitim öğretim de aksaklıklar meydana gelir.

HİZMETLER KESİNTİYE UĞRAR

Elektrik, Su, İnternet, Telefon, Doğalgaz gibi hizmetler zarar görür ve kesilebilir.

ULAŞIM ETKİLENİR

Doğal afetler sonucunda yollar yıkılabilir, bozulabilir. Bunun sonucunda ulaşım aksar.

SÖZLÜ VE YAZILI EDEBİYATI ETKİLER

Yaşanan afetin etkisi ile türküler, Ağıtlar, Halk hikayeleri ortaya çıkabilir.

SAĞLIK FAALİYETLERİ AKSAR

Doğal afetler sonucunda sağlık işleri aksar ve salgın hastalıklar ortaya çıkabilir.

TOPLUMSAL DAYANIŞMAYI ARTTIRIR

Yaşanan afetlerden sonra birlik beraberlik ve dayanışma artar.

